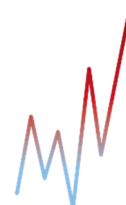

Měnící se klima, otřásající se stabilita: mezinárodní organizace v bezpečnostně- klimatickém ekosystému

Michal Bokša, Romana Březovská

KLIMATICKÝ PAPER Č. 9

OBSAH	
Shrnutí	3
Úvod	4
1. Očekávaná rizika a potřeba multilateralismu na steroidech	6
2. Reflexe klimatu mezinárodními organizacemi – na konferencích i v terénu	10
2.1. Severoatlantická aliance: klimatická bezpečnost na okraji zájmu	11
2.2. Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě: klimatická bezpečnost jako díl mozaiky	13
2.3. Organizace spojených národů: klimatická bezpečnost slonem v obýváku	15
2.4. Evropská unie: klimatická bezpečnost na ramenou multilateralismu	19
Závěr	23

Shrnutí

- Pandemie COVID-19 poukázala na společenskou nepřipravenost vůči globálním šokům a rizikům, mezi něž patří i problematika změny klimatu a klimatické bezpečnosti, respektive důsledky neúspěšných mezinárodních jednání o zmírňování průběhu změny klimatu a jejích dopadů.

- V kontextu nedostatečné a pomalé globální dekarbonizace a dostupných vědeckých poznatků a předpokládaných dopadů změny klimatu je na místě vnímat potřebu převzetí zodpovědnosti za přípravu na systémové šoky, které jsou očekávané a předvídané a mezi něž patří zintenzivňující se negativní důsledky změny klimatu.

- Roli v posilování odolnosti vůči klimatické krizi mohou hrát mezinárodní organizace, které jsou aktivní na poli bezpečnosti, mezi něž patří OSN, NATO, EU a OBSE.

- Jednotlivé organizace se tématem měnícího se klimatu a jeho bezpečnostního aspektu zabývají, jejich akceschopnost je nicméně limitovaná jak vlastními mandáty, tak celkovou fragmentací tématu, která je mj. i odrazem komplexnosti změny klimatu zasahující do všech oblastí společnosti.

- Vysoká míra decentralizace a roztržitosti způsobuje, že je problematika klimatické bezpečnosti brána jako sekundární či doplňkové téma. Na mezinárodním poli tak doposud chybí organizace, která by byla schopná či ochotná toto téma zastřešit a případně koordinovat snahy, které se ho týkají.

Úvod

Prodlužující se období sucha, vlny veder či tající dlouhodobě zaledněná území svým charakterem a dopady dalece přesahují regiony, kterých se bezprostředně týkají. Tyto dopady měnícího se klimatu již tak nespádají jen do pomyslné kategorie environmentálních problémů. Jejich přesah je zásadní jak do oblasti politické, společensko-ekonomické, tak i do oblasti bezpečnostní. Příklady, na kterých lze tento jev demonstrovat, je nespočet – ať už se jedná o rozšiřující se pěstování suchu odolných makovic a výsledné zisky z prodeje opia financující nákup zbraní a pokračující terorismus v Afghánistánu¹ nebo o tepelný stres nutící miliony obyvatel druhého nejlidnatějšího státu na světě, Indie, k migraci.² Na měnící se klima reagují čím dál více také strategické politiky států. Řeč je například o nových moderních ruských vojenských základnách střežících potenciál postupně rozmrzající Arktidy, o Čínou sledované a z ker vystupující „polární hedvábné stezce“ nebo o aktualizaci bezpečnostních strategií USA.³

Obecně lze říct, že ačkoliv vliv destabilizujícího se klimatu na lidskou bezpečnost není vždy přímočarý, či snad na první pohled evidentní, zintenzivňující se změna klimatu a její (ne)očekávané dopady představují jednu z nejaktuálnějších globálních bezpečnostních hrozeb 21. století.⁴ Zatímco v Evropě jsou implikace environmentálních procesů téměř výhradně diskutovány v socio-ekonomickém kontextu, a bezpečnostní aspekty klimatické změny jsou mnohdy nesprávně upozaděny, v dalších regionech světa je již zcela hmatatelné, že změna klimatu hraje podstatnou roli i v otázkách, jako je zachování stability či zajištění mírového prostředí a s tím úzce související možnost rozvoje.

Propojení mezi bezpečností a změnou klimatu je komplexní a současně probíhá na několika úrovních – nikoliv pouze na výše uvedené politickostrategické rovině. Politické, sociální a ekonomické podmínky jsou často podryvány rozličnými projevy klimatu, což může přispívat ke zhoršování napětí ve společnosti, i s ohledem na nerovné možnosti obyvatel čelit těmto dopadům. Přirozeně je tak nutné vedle posilování klimatické odolnosti jednotlivých států a jejich občanů a občanek řešit samotné příčiny současné změny klimatu. Do bezpečnostního kontextu je proto nezbytné promítnout probíhající diskusi o emisních redukčních cílech.

Negativní dopady změny klimatu ovlivňují bezpečnostní dynamiku aktérů v rozvojových, ale i v rozvinutých státech. Například občané zasažení požáry nebo povodněmi vyžadují pomoc od příslušníků armádních sil dané země.⁵ Právě schopnost adaptovat se na změnu klimatu a míra, do jaké se podaří snižovat antropogenní emise skleníkových plynů, které ji způsobují, budou zcela zásadní pro to, jak zranitelná bude globální společnost, včetně obyvatel České republiky.

Komplexnost řetězce spouštěčů a dopadů dále dokresluje riziko překročení tzv. bodů zlomu, které s rostoucí průměrnou teplotou Země roste. Mezi body zlomu patří například tání Severního ledového oceánu, Grónského ledovce, permafrostu nebo horských ledovců. Nejenže působí náhlé nevratné změny v zemském systému, dále narušující propojené lidské a přírodní systémy, ale zároveň se navzájem posilují

¹ Christian Parenti, „Flower of War: An Environmental History of Opium Poppy in Afghanistan”, SAIS Review of International Affairs, vydání 35, č. 1, <https://muse.jhu.edu/article/582537/pdf>.

² „Climate Change and the Public Health Dilemma in India – Climate Institute”, <https://climate.org/climate-change-and-the-public-health-dilemma-in-india/>.

³ Romana Březovská a Michal Bokša, „Averting Self-Defeat: Shifting the Narrative of the Climate Debate”, Journal of International Affairs, Columbia, 4. únor 2020, <https://jia.sipa.columbia.edu/online-articles/averting-self-defeat-shifting-narrative-climate-debate>.

⁴ Guidance Note – Addressing Climate-Fragility Risks (Adelphi, UNEP, EU: 2019), 2, https://postconflict.unep.ch/Climate_Change_and_Security/CFRA_Guidance_Note.pdf.

⁵ „The World Climate and Security Report 2020 - IMCCS”, <https://imccs.org/report2020/>.

a proces měnícího se klimatu se všemi dopady zrychlují.⁶ Ve svém důsledku pak mají i tyto faktory značný vliv na bezpečnost, ať už svými přímými dopady či tím, že otevírají dveře napětí v oblastech, které byly doposud relativně bezkonfliktní.

Je proto nezbytné téma klimatické bezpečnosti začít konceptualizovat s ohledem na skutečnost, že klimatické změny s narůstající razancí ovlivňují bezpečnost jak na mezinárodní, národní tak i individuální rovině. Přičemž právě dopady těchto změn mohou existující hrozby dále prohlubovat, stejně tak jako se mohou stát zcela novou hrozbou samy o sobě.⁷ Na toto úzké propojení naposledy poukázal i nově zvolený prezident Spojených států amerických Joe Biden, který při podpisu jednoho ze svých prvních výkonných nařízení „Tackling the Climate Crisis at Home and Abroad” prohlásil, že klimatická krize již bude v centru americké národní bezpečnosti a zahraniční politiky.⁸ V rámci současných trendů je tak důležité do diskuse o klimatických změnách promítnout bezpečnostní rovinu, což by v dlouhodobém horizontu mohlo navíc posílit i politickou vůli reagovat na environmentální degradaci. I zde je však zapotřebí zvýšené pozornosti – řada nedostatečně promyšlených snah o poskytnutí pomoci při posilování odolnosti vůči změně klimatu může být v důsledku medvědí službou. Aby nedošlo k tzv. maladaptaci⁹, je zapotřebí reflektovat problematiku měnícího se klimatu i na místní nebo regionální úrovni do armádních hodnocení rizik, průzkumů či přípravy operací.¹⁰ Vedle toho je potřeba toto téma hlouběji provázat s agendou a činností mezinárodních organizací, které se, alespoň do určité míry, klimaticko-bezpečnostní problematikou mohou zabývat. Pozitivní zprávou je, že mezinárodní společenství už nyní o posilování tohoto propojení aktivně – byť s rozličnými úspěchy – usiluje.

Tento briefing paper je psán se dvěma hlavními záměry. Prvním cílem je přiblížit téma změny klimatu v kontextu bezpečnostních rizik, individuální a mezinárodní bezpečnosti a také v souvislosti globálních šoků, kterým naše společnost může čelit nebo již v současné době čelí. Nově naši (ne)připravenost na podobné systémové turbulence prověřila například pandemie. Druhým cílem textu je shrnout a analyzovat postavení klíčových mezivládních organizací, které se zabývají mezinárodní bezpečností a mají potenciál klimatickou změnu v tomto kontextu řešit. Potenciál jednotlivých organizací je hodnocen především s ohledem na jejich strategické dokumenty, institucionální logiku a doposud implementovaná opatření.¹¹

⁶ IPCC, „Summary for Policymakers”, v *Climate Change 2014: Impacts, Adaptation and Vulnerability. Part A: Global and Sectoral Aspects* (Cambridge: Cambridge University Press, 2014) 32, https://www.ipcc.ch/site/assets/uploads/2018/02/ar5_wgII_spm_en.pdf.

⁷ Ethan Schwartz, „What is Climate Security”, *NAOC*, 31. července, 2020, <https://natoassociation.ca/what-is-climate-security/>.

⁸ Francesco Femia, Caitlin Werrell, „The Biden Administration and Climate Security: Week Two”, *The Center for Climate and Security*, 29. leden, 2021, <https://climateandsecurity.org/2021/01/the-biden-administration-climate-security-week-two/>.

⁹ Příkladem může být nadměrné využívání vodních zdrojů a plodin ozbrojenými silami v oblasti, které trpí nedostatkem vody.

¹⁰ Louise van Schaik et al. *Ready for take-off? Military responses to climate change*. Clingendael Report. Hague: Clingendael Institute, 2020. https://www.planetarysecurityinitiative.org/sites/default/files/2020-03/PSI_Ready_for_takeoff.pdf.

¹¹ Struktura tohoto briefing paperu kopíruje vytyčené záměry autorů a metodologicky vychází ze studie Stockholm International Peace Research Institute „European Regional Organizations and Climate-related Security Risks: EU, OSCE, and NATO“ z roku 2018. Viz Niklas Bremberg, „European Regional Organizations and Climate-Related Security Risks: EU, OSCE and NATO“, SIPRI, únor 2018, https://www.sipri.org/sites/default/files/2018-02/sipriinsight_1802_01_igos_and_climate_change.pdf.

1. Očekávaná rizika a potřeba multilateralismu na steroidech

S ohledem na výše uvedená fakta a dále vědecky podložená rizika změny klimatu sjednaly smluvní strany Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu v roce 2015 Pařížskou dohodu. Tato dohoda formuluje dlouhodobý cíl ochrany klimatu – udržet nárůst průměrné globální teploty výrazně pod hranicí 2 °C v porovnání s obdobím před průmyslovou revolucí a usilovat o to, aby nárůst teploty nepřekročil hranici 1,5 °C. Tato dohoda je průlomová nejen v tom, že poprvé stanovuje přesný teplotní cíl, ale také ukládá povinnost všem smluvním stranám, bez ohledu na rozvojový status, stanovit si vlastní vnitrostátní redukční příspěvky nutné k dosažení 1,5–2 °C hranice.¹² Poprvé se tak péče o zdraví planetárního ekosystému zahrnující klimatickou stabilitu stává problematikou, k jejímuž řešení se zavázalo celé mezinárodní společenství – respektive 189 smluvních stran, které jsou souhrnně odpovědné za 97 % emisí skleníkových plynů.¹³ Neméně aktuální jsou také další roviny Pařížské dohody – adaptace na změnu klimatu, otázka financování, budování kapacit a přenos technologií.

Vedle formálních politických závazků na vysoké úrovni do průběhu změny klimatu rovněž vstupuje globální cíl dekarbonizace, který představuje fundamentální obrat ve způsobu, jakým státy, jejich hospodářství a společnost, v rámci komplexního souboru vzájemně spjatých procesů – napříč sektory i hranicemi – fungují. Přechod na nízkoemisní model v sobě zahrnuje nejen příslib omezenějších a méně devastáčních dopadů změny klimatu v budoucnosti, ale také vytváří prostor pro rozvoj nových technologií a nových způsobů politického a socioekonomického jednání. (Globální) dekarbonizace jako taková tak může být viděna jako dva současně probíhající jevy: opouštění vysoce uhlíkově náročného statu quo a zavádění nového nízkoemisního modelu. Mezi státy, které vnímají samy sebe v kontextu klimatické bezpečnosti jako aktéry opouštějící neaktuální modely fungování a zároveň jako nositele či tvůrce inovativních řešení, patří Japonsko, USA nebo Velká Británie. Zatímco Japonsko mimo jiné z důvodu posílení energetické soběstačnosti investuje například do nízkoemisních vojenských automobilů, v USA se na vojenských stanovištích buduje energeticky odolná infrastruktura.¹⁴ Revoluční je ale také přístup Velké Británie, kde Ministerstvo obrany v rámci vládní iniciativy z roku 2016 vykazuje informace o tom, jak se mu daří snižovat vlastní uhlíková stopa, a tyto údaje prostřednictvím své výroční zprávy publikuje.¹⁵

Obecně naráží snahy o vyčíslení uhlíkové náročnosti armád dlouhodobě na nedostatek dat a na jejich nepřesnost.¹⁶ Během vyjednávání Kjótského protokolu, který vstoupil v platnost v roce 1997 a zavazoval jen rozvinuté státy snižovat svou emisní stopu, žádali především zástupci Spojených států amerických o to, aby se povinnost informovat o velikosti emisí skleníkových plynů nevztahovala na armádní sektor, a to z důvodu národní bezpečnosti. Oficiálně nakonec smluvní strany nebyly povinné informovat o uhlíkové stopě (respektive o „carbon boot-print“) svých vojenských aktivit, které byly realizovány v zahraničí, včetně mezinárodní letecké a námořní dopravy. Ani dle Pařížské dohody nejsou smluvní strany povinné automaticky snižovat emise ve vojenském sektoru. V souvislosti s velkým

¹² „Pařížská dohoda – Ministerstvo životního prostředí“, https://www.mzp.cz/cz/parizska_dohoda.

¹³ „Paris Agreement Tracker – World Resources Institute“, <https://bit.ly/3tseXhd>.

¹⁴ „US gov't pays out US \$133,5m for military base's solar-storage-gas resiliency measures – Energy Storage News“, <https://www.energy-storage.news/news/us-govt-pays-out-us133,5m-for-military-bases-solar-storage-gas-resiliency-m>.

¹⁵ Ministry of Defence, Ministry of Defence Annual Report and Accounts 2018-2019 (London: MoD, 2019), 253,

https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/831728/MOD_Annual_Report_and_Accounts_2018-19_WEB__ERRATUM_CORRECTED_.pdf.

¹⁶ CEOBS, SGR, The Carbon Footprint of the EU Military Sector: A Scoping Study (West Yorkshire, Lancaster: CEOBS, SGR, 2020), 5, 7.

množstvím nezapočítaných emisí je nutné připomenout, že jen USA jsou vojensky aktivní ve více než 80 státech světa.¹⁷ Pro úplnost je také zajímavé upozornit na fakt, že na unijní ozbrojené síly se například nevztahují směrnice EU o energetické účinnosti, obnovitelných zdrojích energie, energetické náročnosti budov nebo o obnovitelné energii v dopravě.¹⁸

Uchopení narativu klimatické změny v bezpečnostním kontextu nám může umožnit lépe pochopit konstelaci mezistátních nebo nadnárodních aktérů a jejich schopnost vytvořit odolná řešení vůči globálním výzvám. Následně tak i vnímání procesu dekarbonizace těmito aktéry může mít značný vliv na formování zahraniční politiky, rozvojové spolupráce či klimatických a ekonomických politik.¹⁹ Neschopnost využít tento potenciál by nebyla pouze promarněná příležitost, ale pravděpodobně by to byl i krok, jenž by se v dlouhodobém horizontu mohl ukázat jako velice kontraproduktivní a bez nadsázky destruktivní. Dle zprávy Světového ekonomického fóra The Global Risks Report 2020 selhání diplomatických jednání v oblasti mitigace změny klimatu a adaptace na ni získalo pomyslné prvenství v kategorii dlouhodobé riziko s největším dopadem a druhé místo v kategorii pravděpodobnosti (viz Obrázek 1). Fiasko s existenčními dopady tedy nemusí být příliš vzdálenou budoucností. Vzhledem k tomu, že jevy úzce spjaté se stabilitou klimatu – jako je například extrémní počasí, ztráta biodiverzity, nedostatek vody či přírodní a lidmi způsobené katastrofy, včetně selhání globální správy – jsou v této zprávě rovněž identifikovány jako extrémně závažné a očekávané, je zřejmé, že boj se změnou klimatu je skutečně zápas, který si mezinárodní společenství nemůže dovolit prohrát.²⁰

¹⁷ Jessica Fort, Philipp Straub. The Carbon boot-print: The United States and European military's impact on climate change. Berlín: International Peace Bureau, 2019. <https://www.ipb.org/wp-content/uploads/2019/11/IPB-Information-Paper-the-carbon-boot-print-1.pdf>

¹⁸ „Sustaining Europe's Armed Forces - European Defence Matters”, <https://www.eda.europa.eu/webzine/issue11/in-the-field/sustaining-europe-s-armed-forces?fbclid=IwAR3AnIYd2cDw3TzZSQUtKPaS0o9Uq3zQ-eXwTo9REWokAFBhuPORz2cOU5A>.

¹⁹ Daria Ivleva, Dennis Tanzler. Geopolitics of Decarbonisation: Towards an Analytical Framework. Berlín: Adelphi, 2019, 10. [https://www.adelphi.de/en/publication/geopolitics-decarbonisation-towards-analytical-](https://www.adelphi.de/en/publication/geopolitics-decarbonisation-towards-analytical-framework#:~:text=Geopolitics%20and%20decarbonisation%20are%20broad,change%20resource%20geographies%20and%20geopolitics)

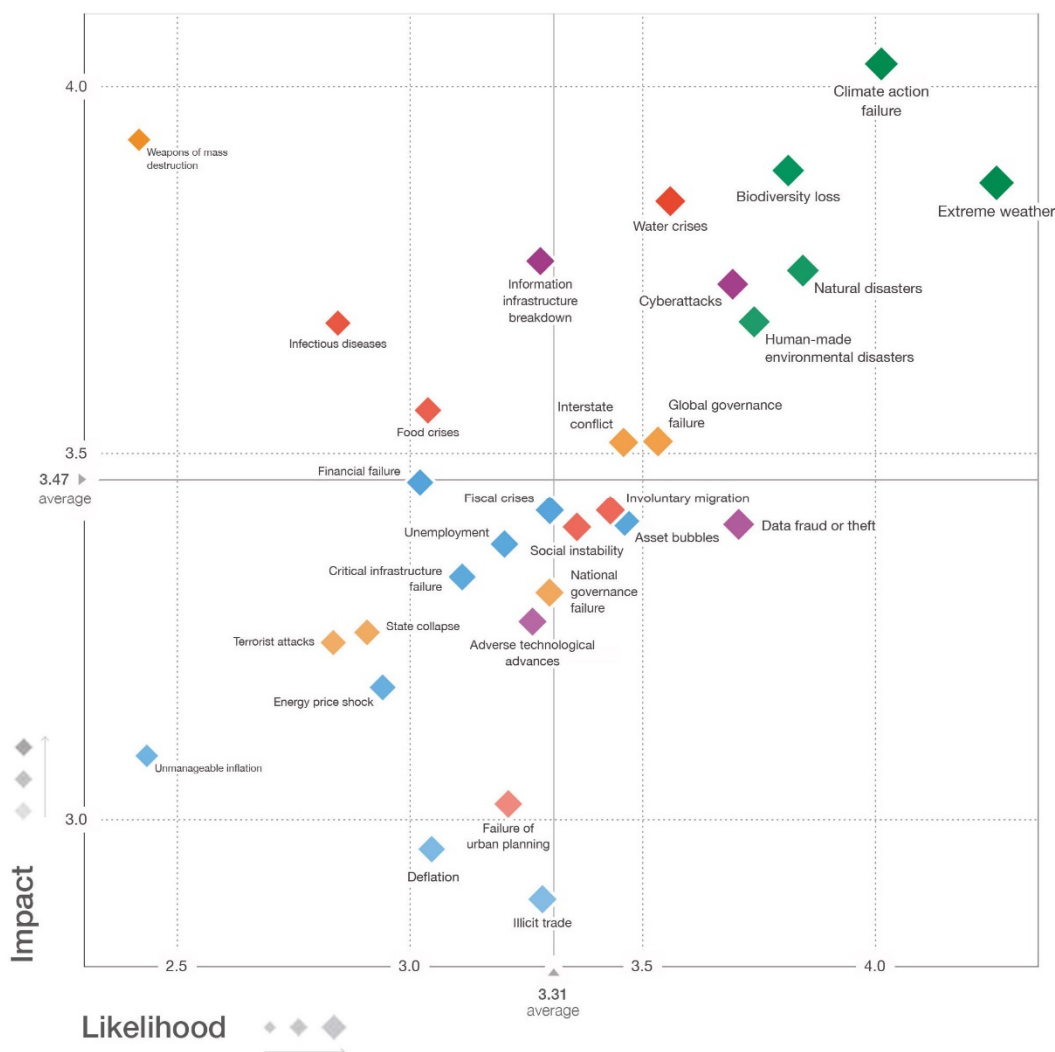
[framework#:~:text=Geopolitics%20and%20decarbonisation%20are%20broad,change%20resource%20geographies%20and%20geopolitics](https://www.adelphi.de/en/publication/geopolitics-decarbonisation-towards-analytical-framework#:~:text=Geopolitics%20and%20decarbonisation%20are%20broad,change%20resource%20geographies%20and%20geopolitics).

²⁰ World Economic Forum. The Global Risks Report 2020. Ženeva: World Economic Forum, 2020. http://www3.weforum.org/docs/WEF_Global_Risk_Report_2020.pdf.

Obrázek 1: Očekávané dopady a jejich pravděpodobnost dle zprávy Global Risks Report 2020

Figure II: The Global Risks Landscape 2020

Zdroj: The Global Risks Report 2020

Závažnost klimatické krize se neliší ani ve světle pandemie COVID-19. Zpráva The Global Risks Report 2021 rovněž varuje, že extrémní meteorologické jevy, selhání klimatických jednání a environmentální degradace způsobena lidskou činností patří mezi tři do budoucna nejpravděpodobnější rizika, kterým bude muset svět čelit. Co se týče srovnání rizik dle jejich dopadů, selhání klimatických jednání se řadí na druhé místo, hned za hrozbu infekčních onemocnění a před hrozbu představovanou zbraněmi hromadného ničení.

Nepřipravenost na pandemii a její důsledky nicméně usnadňují pochopení ponaučení, které si z všudypřítomné hmatatelné hrozby můžeme vzít. Jsou totiž aplikovatelná na všechna globální rizika. Konkrétně je potřeba vytvořit podrobný analytický rámec zaměřený na systémové vidění rizika včetně potenciálních nepřímých dopadů a zranitelností, investovat do lepší spolupráce mezi vědci a politiky, zlepšit komunikaci a zapojit do řešení spolupráci mezi soukromým a veřejným sektorem.²¹

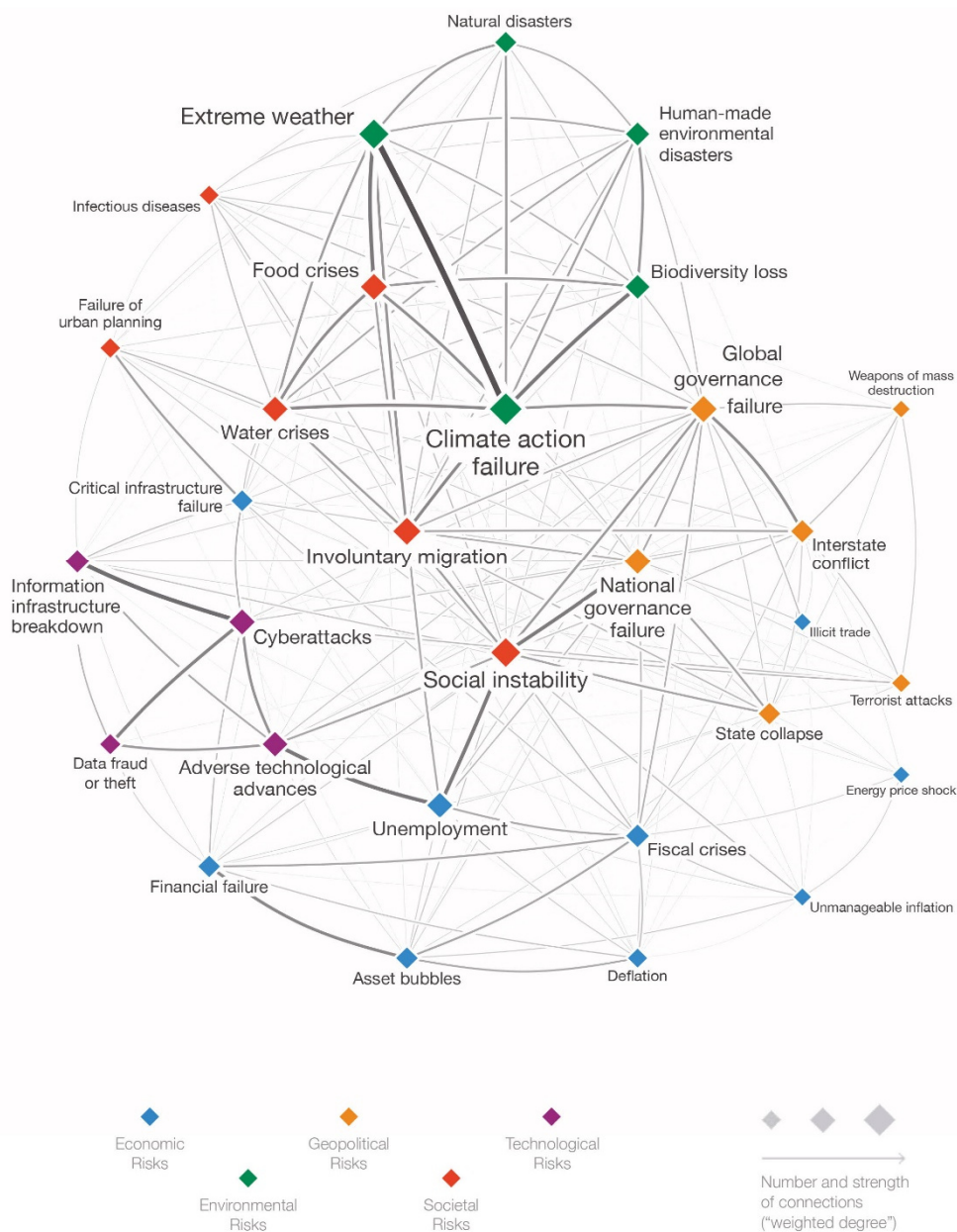
²¹ World Economic Forum. The Global Risks Report 2021. Ženeva: World Economic Forum, 2021. http://www3.weforum.org/docs/WEF_The_Global_Risks_Report_2021.pdf.

Nově se nabízí otázka, i v návaznosti na výše zmíněné zprávy Global Risks Reports, do jaké míry jsou státy odpovědné za přípravu na hrozby, které jsou očekávatelné, jsou již dnes značným rizikem a které jsou zásadním způsobem přímo i nepřímo spolu provázané (viz Obrázek 2).

Obrázek 2: Schéma naznačující vysokou provázanost klimatických jednání s dalšími riziky

Figure IV: The Global Risks Interconnections Map 2020

Koncept „odpovědnost za přípravu a prevenci“²² (Responsibility to Prepare and Prevent, R2P2)²³ rizik upozorňuje na dovednost, kterou si lidstvo vypěstovalo, a tou je – a to v oblasti klimatických politik především – pomocí modelů a dalších nástrojů posílit schopnost očekávat a zmírňovat komplexní rizika.

Samotný rámec R2P2 je založen na šesti principech:

- 1) rutinizace (routinisation);
- 2) institucionalizace (institutionalisation);
- 3) řešení tématu na vyšší úrovni (elevation);
- 4) začlenění (integration);
- 5) rychlá odezva (rapid response);
- 6) příprava na nezamýšlené důsledky (contingencies for unintended consequences).

V současnosti je nicméně patrné, že aby byl tento teoretický rámec životaschopný, musely by být překlenuty některé dosud identifikované mezery – nedostatky v oblasti chybějících dat a informací, nedostatek aktérů stavících se v oblasti klimatické bezpečnosti do vedoucí role a také nedostatek času a vládnoucích struktur, které by sladily kroky jednotlivých relevantních hráčů.

2. Reflexe klimatu mezinárodními organizacemi – na konferencích i v terénu

Globální rizika a hrozby vyžadují ze své podstaty promyšlené (re)akce, které ideálně minimalizují náklady spojené s koordinační činností při jejich řešení. V této souvislosti vstupují do hry mezinárodní instituce. Ty lze vnímat jako „soubory pravidel, která stanovují způsoby, jakými by státy měly vzájemně spolupracovat a soutěžit“ či jako „přetrvávající a propojené soubory pravidel (formálních a neformálních), které předepisují role pro jednání, dávají jednání určitá omezení a vytvářejí očekávání“.²⁴ Pro Českou republiku jsou v kontextu klimatické bezpečnosti nejvíce relevantní mezinárodní organizace, kterých je sama součástí a které se zabývají otázkou mezinárodní bezpečnosti. Konkrétně se tak jedná o Severoatlantickou alianci, Organizaci pro bezpečnost a spolupráci v Evropě, Organizaci spojených národů a Evropskou unii. Právě potenciál těchto organizací v otázce klimatické bezpečnosti a jejich relevantnost pro Českou republiku jsou hlavními důvody, proč jsou v další části tohoto textu tyto mezinárodní organizace dále přiblíženy ze třech perspektiv – strategických dokumentů, institucionální logiky

²² Caitlin Werrell, Francesco Femia. The Responsibility to Prepare and Prevent. Washington: The Center for Climate and Security, 2019. https://climateandsecurity.org/wp-content/uploads/2019/10/the-responsibility-to-prepare-and-prevent_a-climate-security-governance-framework-for-the-21st-century_2019_10.pdf.

²³ Rámec R2P2 je definován Radou pro strategická rizika (Council on Strategic Risks) a jejím Centrem pro klima a bezpečnost (Center for Climate and Security). Tento rámec byl mj. projednáván také na půdě Rady bezpečnosti OSN (např. v roce 2017) a na půdě EU (v roce 2018). Viz Shiloh Fetzek, Louise van Schaik. Europe's Responsibility to Prepare: Managing Climate Security Risks in a Changing World. Washington: The Center for Climate and Security, Clingendael, Planetary Security Initiative, 2018. https://climateandsecurity.org/wp-content/uploads/2018/06/europes-responsibility-to-prepare_managing-climate-security-risks-in-a-changing-world_2018_6.pdf.

²⁴ Jan Karlas, „Současné teorie mezinárodních institucí“, Mezinárodní vztahy 42, No. 1, 2007, str. 66-85, <https://docplayer.cz/98205755-Soucasne-teorie-mezinarodnich-instituci-jan-karlas.html>.

a implementovaných kroků. Shrnutí těchto informací a jejich analýza může usnadnit chápání toho, do jaké míry jsou tyto organizace schopné čelit současným a budoucím bezpečnostně-klimatickým výzvám.²⁵

2.1. Severoatlantická aliance: klimatická bezpečnost na okraji zájmu

Severoatlantická aliance (NATO) se vůbec poprvé začala zabírat otázkou klimatické bezpečnosti v 60. letech minulého století. Prvním velkým milníkem bylo v tomto ohledu založení Výboru pro výzvy moderní společnosti (Committee on the Challenges of Modern Society) Severoatlantickou radou v listopadu 1969. Formálně byl tento krok zdůvodňován článkem 2 Severoatlantické smlouvy, který mimo jiné uvádí, že „Smluvní strany budou přispívat k dalšímu rozvoji mírových a přátelských mezinárodních vztahů (...) vytvářením podmínek pro stabilitu a blahobyt“.²⁶ Hlavním cílem Výboru proto mělo být především vytvoření aliančního fóra pro společenské a environmentální otázky, a to jak v civilním, tak i vojenském sektoru.²⁷ Prakticky se však Výbor, alespoň ve svých počátcích, zabýval zejména změnou fyzicko-geografických podmínek, v rámci kterých vojenské složky operují, a nástroji pro snižování negativních environmentálních dopadů.²⁸ Výraznější institucionální změnu tak přinesl až rok 2010, kdy Severoatlantická aliance mimo jiné schválila i nový strategický koncept. Ten zdůraznil, že environmentální a klimatická změna budou ovlivňovat bezpečnostní prostředí a mají potenciál výrazně ovlivnit i samotné plánování a operace NATO.²⁹ Ve stejném roce pak vzniklo i oddělení zabývající se nově vznikajícími bezpečnostními hrozbami (Emerging Security Challenges Division, dále ESCD), které se již přímo specializovalo na širokou škálu pro Alianci netradičních rizik, mezi nimi i klimatickou změnu.³⁰ Stanoviska obsažená ve strategickém konceptu z roku 2010 pak byla znovu potvrzena i na summitu Severoatlantické aliance ve Walesu v roce 2014.³¹ Následujícího roku Parlamentní shromáždění NATO schválilo Rezoluci 427 o klimatické změně a mezinárodní bezpečnosti. Rezoluce označila rizika pramenící z procesu klimatické změny jako výrazný multiplikátor současných hrozeb a potvrdila nezbytnost členských států Aliance na tyto hrozby reagovat.³²

²⁵ S ohledem na omezenou délku paperu je důraz kladen především na samotnou činnost jednotlivých organizací, nikoliv na spolupráci organizací mezi sebou nebo s jinými aktéry.

²⁶ „Severoatlantická smlouva“, NATO, 09. prosince, 2018, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_17120.htm?selectedLocale=cs.

²⁷ „Committee on the Challenges of Modern Society“, NATO Archives, 24. listopad, 1969, <https://archives.nato.int/committee-on-challenges-of-modern-society-ccms-2>.

²⁸ Rickard Söder, „NATO in a climate of change“, SIPRI, 14. únor, 2020, <https://www.sipri.org/commentary/blog/2020/nato-climate-change>.

²⁹ „Active Engagement, Modern Defence“, NATO, 19. listopadu, 2020, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_68580.htm.

³⁰ Amar Causevic, „Facing an Unpredictable Threat: Is NATO Ideally Placed to Manage Climate Change as a Non-Traditional Threat Multiplier?“, Connections: The Quarterly Journal 16, No. 2, 2017, str. 73, https://pdfs.semanticscholar.org/6a8e/6d5364094bcd511df6397364f8b2dd229a31.pdf?_ga=2.187265327.645210853.1602539325-1769738073.1602539325; „Vision for the Emerging Security Challenges Division“, NATO Headquarters, 4. května, 2010, <https://esc.hq.nato.int/default.aspx>.

³¹ „Wales Summit Declaration“, NATO, 05. září, 2014, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_112964.htm?mode=pressrelease.

³² „Resolution 427, Climate Change and International Security“, NATO Parliamentary Assembly, 12. října, 2015, <https://www.actu-environnement.com/media/pdf/news-25462-resolution-otan-2015.pdf>; Rickard Söder, „NATO in a climate of change“, SIPRI, 14. únor, 2020, <https://www.sipri.org/commentary/blog/2020/nato-climate-change>; Amar Causevic, „Facing an Unpredictable Threat: Is NATO Ideally Placed to Manage Climate Change as a Non-Traditional Threat Multiplier?“, Connections: The Quarterly Journal 16, No. 2, 2017, str. 74, https://pdfs.semanticscholar.org/6a8e/6d5364094bcd511df6397364f8b2dd229a31.pdf?_ga=2.187265327.645210853.1602539325-1769738073.1602539325.

2.1.1. INSTITUCIONÁLNÍ LOGIKA

Navzdory strategickým dokumentům a deklaracím zůstává klimatická změna, potažmo klimatická bezpečnost, pro Severoatlantickou alianci velice okrajovým tématem. Generální tajemník NATO Jens Stoltenberg v rozhovoru s POLITICO Europe v roce 2016 souhlasil, že klimatická změna je bezpečnostní hrozbou, jež může výrazně přispět k dalším uprchlickým krizím či zažehnout nové konflikty o přírodní zdroje – jmenovitě vodu. Následně však doplnil, že Aliance není primárním aktérem, který by se měl tímto tématem zabývat. Definoval, že NATO zůstává vojenskou aliancí a zejména tak může přispět v oblastech, jako je udržitelnost a energetická úspora (myšleno např. snižováním energetické závislosti vojenských složek či navyšováním energetické efektivity vojenského vybavení).³³ Svým prohlášením Generální tajemník sice potvrdil, že NATO vnímá klimatickou změnu jako bezpečnostní hrozbu (minimálně tak, jak ji definoval strategický koncept z roku 2010), zároveň však v tomto ohledu vymezil i velice úzké limity, v rámci kterých se Aliance s odkazem na toto téma politicky pohybuje. Studie Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI) navíc zdůraznila, že studie či zprávy NATO nejsou velitelstvím NATO při vytváření politik vždy plně aplikovány. Z rozhovorů také vyplynulo, že uvnitř samotné Aliance existuje pouze malý zájem na tom, aby se NATO začalo v oblasti klimatické bezpečnosti v současné době více angažovat. Tento faktor je navíc posílen nutností konsenzu, jelikož Aliance může implementovat pouze takovou agendu, na které se všechny členské státy jednomyslně shodnou.³⁴ V současné době se názory jednotlivých členských států na klimatickou bezpečnost mnohdy značně rozcházejí.³⁵

2.1.2. NATO A REÁLNÁ OPATŘENÍ

Přímé aktivity Severoatlantické aliance, s ohledem na posilování klimatické bezpečnosti, lze rozdělit do dvou hlavních skupin 1) a priori opatření, jež se snaží minimalizovat negativní environmentální dopady aliančních aktivit a 2) a posteriori opatření, jež jsou určena zejména pro krizový management v případě, mimo jiné, environmentálních katastrof.

A priori opatření vychází z předpokladu, že vojenské aktivity – ať už se jedná o operace či výcvikové mise – mají velice často negativní dopady na životní prostředí. Aliance proto dlouhodobě usiluje o vyšší míru standardizace zejména v oblastech, jako je kontrola nebezpečných látek, odpadové hospodářství, zpracování odpadních vod či snižování závislosti na fosilních palivech.³⁶ V současné době se ochraně životního prostředí a potažmo klimatické bezpečnosti aktivně věnují dvě skupiny v rámci NATO – Pracovní skupina pro ochranu životního prostředí (Environmental Protection Working Group - EPWG) a Speciální skupina pro energetickou efektivitu a ochranu životního prostředí (The Specialist Team on Energy Efficiency and Environmental Protection - STEEEP). EPWG se zaměřuje především na snižování dopadů vojenských operací na životní prostředí a STEEEP se zabývá implementací environmentálněregulačních opatření do technických nároků pro vojenskou

³³ Shiloh Fetzek, „NATO Secretary General: 'Climate change is also a security threat'“, The Center for Climate and Security, 09. červen, 2016, <https://climateandsecurity.org/2016/06/nato-secretary-general-climate-change-is-also-a-security-threat/#more-9158>; „Brussels Playbook Cocktails with Jens Stoltenberg“, POLITICO, 06. června, 2016, <https://www.politico.eu/event/politico-brussels-playbook-cocktails-with-jens-stoltenberg/>.

³⁴ Niklas Bremberg, „European Regional Organizations and Climate-Related Security Risks: EU, OSCE and NATO“, SIPRI, únor 2018, https://www.sipri.org/sites/default/files/2018-02/sipriinsight_1802_01_igos_and_climate_change.pdf.

³⁵ „Speech by NATO Secretary General Jens Stoltenberg at the Munich Security Conference“, NATO, 15. února, 2019, https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_163791.htm.

³⁶ Michael Rühle, „Scoping NATO's Environmental Security Agenda“, CSS ETH Zurich, 14. dubna, 2020, <https://isnblog.ethz.ch/security/scoping-natos-environmental-security-agenda>.

výzbroj.³⁷ Drtivá většina opatření pro posilování klimatické bezpečnosti a navyšování ochrany životního prostředí je však z pohledu Aliance implementována z ryze pragmatických důvodů. Například vysoká závislost bojových jednotek na fosilních palivech zvyšuje nutnost robustní logistické podpory, což v důsledku snižuje celkovou operační adaptabilitu a pružnost. Obdobně i snahy minimalizovat negativní dopady vojenských operací v oblasti jejich působení jsou úzce a velice pragmaticky provázány s cílem Aliance navyšovat ochotu místní populace přítomnost koaličních vojsk akceptovat.³⁸ Právě tato synergie mezi klimatickou bezpečností a strategickopolitickými zájmy se v dlouhodobém horizontu jeví být hlavní hnací silou pro potenciálně další navyšování zájmu Severoatlantické aliance o klimatickou bezpečnost.

Vedle výše uvedených a priori opatření má Aliance k dispozici i velice účinné a již osvědčené a posteriori nástroje, které lze aplikovat zejména v environmentálně krizových situacích. Do této kategorie spadá například Euroatlantické koordinační středisko pro řešení situace při katastrofách (The Euro-Atlantic Disaster Response Coordination Centre – EADRCC), které vzniklo už v roce 1998 a od té doby poskytl v mnoha případech pomoc specificky v boji s přírodními pohromami, jako jsou záplavy, požáry, zemětřesení aj.³⁹ V roce 2005 například tento mechanismus pomáhal s následky zemětřesení v Pákistánu, při kterém, dle některých odhadů, zemřelo až 53 000 lidí. Alianci se podařilo do zasažených oblastí přepravit až 3 500 tun humanitární pomoci. Obdobně Aliance skrze tento mechanismus reagovala na hurikán Katrina, jenž zasáhl Spojené státy americké v srpnu 2005.⁴⁰ Právě v kategorii reakčních opatření tak Severoatlantická aliance disponuje, zejména v porovnání s ostatními aktéry, velice efektivními nástroji.

2.2. Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě: klimatická bezpečnost jako díl mozaiky

Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE), mezi lety 1975 až 1994 jako Konference pro bezpečnost a spolupráci v Evropě, se environmentálními otázkami zabývala už od svého vzniku. Již samotný Helsinský akt z roku 1975 této problematice věnoval celou sekci v rámci které, mimo jiné, zdůrazňoval nadnárodní dopady nedostatečné ochrany životního prostředí či potřebu harmonizovat politická opatření.⁴¹ V současné době OBSE problémy tohoto charakteru řeší v rámci takzvané ekonomické a environmentální dimenze.⁴² Jak významnou roli tato dimenze hraje v oblasti prevence konfliktů či v případě krizového managementu pak zdůraznil

³⁷ „Environment – NATO's stake“, NATO, 09. října, 2020, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_91048.htm.

³⁸ Michael Rühle, „Scoping NATO's Environmental Security Agenda“, CSS ETH Zurich, 14. dubna, 2020, <https://isnblog.ethz.ch/security/scoping-natos-environmental-security-agenda>.

³⁹ „NATO in Focus“, NATO, 2014, https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_publications/1303-nato_in_focus-en.pdf; „Euro-Atlantic Disaster Response Coordination Centre“, NATO, 02. dubna, 2020, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_52057.htm.

⁴⁰ „Operations and missions: past and present“, NATO, 1. října, 2020, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_52060.htm; „NATO in Focus“, NATO, 2014, https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_publications/1303-nato_in_focus-en.pdf; Michal Bokša, „Méně známá tvář NATO“, Security Magazin, 3. prosince, 2018, https://www.securitymagazin.cz/defence/mene-znama-tvar-nato-1404062041.html?fbclid=IwAR1uTHfucXDvQc6WgS_yOFMoRF07LVL2ew4jQZeXzjow8rRHVAMJmuvo7a8.

⁴¹ „Conference On Security and Co-Operation in Europe Final Act“, OSCE, 1975, <https://www.osce.org/files/f/documents/5/c/39501.pdf>.

⁴² „The Organization for Security and Cooperation in Europe“, Icelandic Human Rights Centre, dostupné 30. listopadu, 2020, <https://www.humanrights.is/en/human-rights-education-project/human-rights-concepts-ideas-and-fora/human-rights-fora/the-organization-for-security-and-cooperation-in-europe>; Dalšími dimenzemi jsou: I. Politicko-vojenská dimenze, III. Lidskoprávní dimenze.

Strategický dokument z prosince 2003 (OSCE Strategy Document for the Economic and Environmental Dimension).⁴³ S ohledem na explicitní propojení klimatické změny a bezpečnosti je pak stěžejním dokumentem i Madridská deklarace z roku 2007 (Madrid Declaration on Environment and Security). Právě ta specificky cílí na další posilování provázanosti mezi životním prostředím a bezpečností. Navíc deklarace připouští, že 1) environmentální degradace potenciálně přispívá k prohlubování konfliktů a 2) by environmentální projekty mohly být využívány jako nástroj k další prevenci proti politické či vojenské eskalaci.⁴⁴ Provázanost mezi klimatickou změnou a bezpečností se tak v rámci OBSE stala relativně častým tématem, na které organizace reagovala nejen formou konferencí a jednání, ale také vytvářením projektů, jež se danou problematikou zabývají.⁴⁵

2.2.1. INSTITUCIONÁLNÍ LOGIKA

Přístup OBSE ke klimatické bezpečnosti se především odvíjí ze snahy v kritických oblastech implementovat komplexní a co možná všezahrnující řešení. Přístup OBSE tak zapojuje rozsáhlou škálu aktérů a rozdílných tematických oblastí. Projekty zaměřené na environmentální ochranu tak nejsou vnímány pouze a výhradně jako nástroj posilování klimatické bezpečnosti, ale především jako jeden z mnoha dalších pozitivních multiplikátorů určených k politické stabilizaci či případně vojenské deeskalaci. OBSE tak zařazením klimatické bezpečnosti do své agendy svůj politický mandát výrazně nezměnilo, pouze ho nepatrně rozšířilo o možnost dalších projektů specificky zaměřených na klimatickou bezpečnost. Toto propojení navíc odpovídá i dlouhodobé snaze implementovat projekty napříč rozdílnými dimenzemi OBSE.⁴⁶

Druhým výrazným prvkem institucionální logiky OBSE je nepochybně možnost využití rozsáhlé sítě komunitních aktérů, na které se organizace nejen cíleně zaměřuje, ale se kterými již v mnoha případech i dlouhodobě spolupracuje. Do určité míry tak OBSE využívá skutečnosti, že klimatická bezpečnost postihuje všechny komunity bez rozdílu, a snaží se proto, v reakci na tuto nebezpečí, mezi těmito komunitami budovat kooperativní přístup a společná řešení – ty pak slouží jako nástroje pro budování vzájemné důvěry (tzv. Confidence Building Measures). Rozsáhlá síť lokálních aktérů také umožňuje relativně snadnou a efektivní implementaci projektů OBSE v místech, které jsou na příklad vojenským konfliktem či právě změnou klimatických podmínek zasaženy nejvíce.⁴⁷

⁴³ „OSCE STRATEGY DOCUMENT FOR THE ECONOMIC AND ENVIRONMENTAL DIMENSION“, OSCE, 2. prosince, 2003, <https://www.osce.org/files/f/documents/a/3/20705.pdf>; „Ekonomická a environmentální dimenze OBSE“, Stálá mise České republiky při OSN, OBSE a ostatních mezinárodních organizacích ve Vídni, dostupné 30. listopadu, 2020,

https://www.mzv.cz/mission.vienna/cz/organizace_v_pusobnosti_mise/obse/cinnost_a_oblasti_p_usobnosti_obse/ekonomicko_environmentalni_dimenze_obse/index.html.

⁴⁴ „MADRID DECLARATION ON ENVIRONMENT AND SECURITY“, OSCE, 30. listopadu, 2007, <https://www.osce.org/files/f/documents/b/a/29550.pdf>; „Climate Change“, OSCE, dostupné 30. listopadu, 2020, <https://www.osce.org/ocea/446296>.

⁴⁵ „Security Days: Climate Change and Security - Unprecedented impacts, unpredictable risks“, OSCE, 28. října, 2015, <https://www.osce.org/secdays/2015/climate-change-and-security>; „Climate Change and Security in Eastern Europe, Central Asia and the Southern Caucasus“, OSCE, dostupné 30. listopadu, 2020, <https://www.osce.org/projects/climate-change-and-security>.

⁴⁶ Niklas Bremberg, „European Regional Organizations and Climate-Related Security Risks: EU, OSCE and NATO“, SIPRI, únor 2018, https://www.sipri.org/sites/default/files/2018-02/sipriinsight_1802_01_igos_and_climate_change.pdf; „What We Do“, OSCE, dostupné 30. listopadu, 2020, <https://www.osce.org/what-we-do>; „Comprehensive security approach needed for global response to COVID-19, OSCE leaders say ahead of International Day of Multilateralism and Diplomacy for Peace“, OSCE, 23. května, 2020, <https://www.osce.org/chairmanship/450688>.

⁴⁷ „Community Engagement“, OSCE, Mission to Bosnia and Herzegovina, <https://www.osce.org/files/f/documents/8/d/110203.pdf>; „Strengthening resilience of local communities to the presence of migrants“, OSCE, 4. července, 2017, <https://www.osce.org/secretariat/323471>; Niklas Bremberg, „European Regional Organizations and Climate-Related Security Risks: EU, OSCE and NATO“, SIPRI, únor 2018,

2.2.2. OBSE A REÁLNÁ OPATŘENÍ

Snaha OBSE v oblasti implementace klimaticko-bezpečnostních témat se značně odráží v její participaci na iniciativě Environment and Security (ENVSEC). Ta vznikla v roce 2003 a propojuje, mimo OBSE, i United Nations Development Programme (UNDP), UN Environment a United Nations Economic Commission for Europe (UNECE). Cílem iniciativy je řešit klimatické a bezpečnostní otázky ve východní a jihovýchodní Evropě, na jižním Kavkaze a ve Střední Asii. Právě OBSE má hlavní roli při organizaci projektů a při navazování kontaktů s lokálními partnery.⁴⁸ Agenda, kterou se OBSE v rámci iniciativy zabývá, tak jasně odráží i institucionální logiku celé organizace a snahu být aktivní v oblastech, v nichž má dlouholeté zkušenosti. Mezi větší projekty tohoto charakteru v posledních letech patří například projekt „Climate Change and Security in Eastern Europe, Central Asia and the Southern Caucasus“ (Klimatická změna a bezpečnost ve východní Evropě, Střední Asii a jižním Kavkaze), jenž probíhal mezi lety 2013 až 2017 a jehož rozpočet překročil dva miliony eur.⁴⁹ Nepochybnou výhodou klimaticko-bezpečnostních projektů je i skutečnost, že obvykle nejsou politicky citlivé, což tak výrazně usnadňuje jejich implementaci. To dokazuje i snaha OBSE podporovat tzv. Aarhuská centra, která se při řešení klimaticko-bezpečnostních otázek mnohdy snaží navazovat dialog mezi jednotlivými státy. Tato iniciativa zároveň funguje i jako platforma podporující spolupráci mezi občany, vládou a soukromým sektorem uvnitř jednotlivých zemí. V současné době existuje 60 takových center fungujících ve 14 členských státech OBSE.⁵⁰ Nehledě na tyto snahy je však nezbytné poukázat na skutečnost, že klimaticko-bezpečnostní projekty nepředstavují pro OBSE stěžejní oblast zájmu ani aktivit, ale spíše fungují jako další sada nástrojů, které může v rámci svého komplexního přístupu k řešení krizí využívat.

2.3. Organizace spojených národů: klimatická bezpečnost slonem v obýváku

Dle článku 1 Charty OSN (1945) je prvním cílem organizace „udržovat mezinárodní mír a bezpečnost a za tím účelem konat účinná kolektivní opatření, aby se předešlo a odstranilo ohrožení míru a byly potlačeny útočné činy nebo jiná porušení míru a aby pokojnými prostředky a ve shodě se zásadami spravedlnosti a mezinárodního práva bylo dosaženo úpravy nebo řešení těchto mezinárodních sporů nebo situací,

---

https://www.sipri.org/sites/default/files/2018-02/sipriinsight_1802_01_igos_and_climate_change.pdf; „OSCE Guide on Non-military Confidence-Building Measures (CBMs)“, OSCE, 2012, <https://www.osce.org/files/f/documents/6/o/91082.pdf>; „New report: OSCE Confidence Building in the Economic and Environmental Dimension“, Friedrich Ebert Stiftung, 14. prosince, 2017, <https://www.fes-vienna.org/e/new-report-osce-confidence-building-in-the-economic-and-environmental-dimension/>.

⁴⁸ Niklas Bremberg, „European Regional Organizations and Climate-Related Security Risks: EU, OSCE and NATO“, SIPRI, únor 2018, https://www.sipri.org/sites/default/files/2018-02/sipriinsight_1802_01_igos_and_climate_change.pdf; „Environment and Security Initiative“, OSCE, dostupné 30. listopadu, 2020, <https://www.osce.org/oceea/446245>.

⁴⁹ „Climate Change and Security in Eastern Europe, Central Asia and the Southern Caucasus“, OSCE, dostupné 30. listopadu, 2020, <https://www.osce.org/projects/climate-change-and-security>; Esra Buttanni, „Climate Change and Security in the OSCE Context“, Office of the Co-ordinator of OSCE Economic and Environmental Activities, 24. října, 2019, https://cdn.cms-f-static.net/uploads/3692253/normal_5ee785foe5cb1.pdf.

⁵⁰ „The Aarhus Convention“, OSCE, dostupné 30. listopadu, 2020, <https://aarhus.osce.org/about/aarhus-convention/>; „Aarhus Centres“, OSCE, dostupné 30. listopadu, 2020, <https://aarhus.osce.org/>; „Ekonomická a environmentální dimenze OBSE“, Stálá mise České republiky při OSN, OBSE a ostatních mezinárodních organizacích ve Vídni, dostupné 30. listopadu, 2020,

https://www.mzv.cz/mission.vienna/cz/organizace_v_pusobnosti_mise/obse/cinnost_a_oblasti_pusobnosti_obse/ekonomicko_environmentalni_dimenze_obse/index.html.

kteří by mohly vést k porušení míru”.⁵¹ Samotná role Rady bezpečnosti OSN (RB) je poté zdůrazněna článkem 24 Charty, dle kterého členové OSN svěřují „RB základní odpovědnost za udržování mezinárodního míru a bezpečnosti”.⁵²

Poprvé bylo téma změny klimatu projednáváno na RB v roce 2007 na žádost Velké Británie v kontextu energetiky, klimatu a bezpečnosti.⁵³ Za další zásadní zlom pak lze považovat Rezoluci OSN ke změně klimatu a bezpečnosti z roku 2009⁵⁴, kdy byl díky aktivní roli malých ostrovních států podpořen požadavek na souhrnnou zprávu o změně klimatu a jejích možných bezpečnostních dopadech. Následná zpráva generálního tajemníka OSN pak změnu klimatu označila za „multiplikátor hrozeb”.⁵⁵ Po delší pauze bylo v debatě v roce 2011 v prohlášení předsedy RB OSN⁵⁶ opatrně upřesněno, že „možné negativní dopady změny klimatu mohou, v dlouhodobém horizontu, zhoršit určitá existující rizika ohrožující mezinárodní mír a bezpečnost”.

V prohlášení zároveň také mj. RB žádá generálního tajemníka, aby s ohledem na bezpečnostní implikace změny klimatu obsahovaly předkládané zprávy RB informace o rizicích souvisejících se změnou klimatu.⁵⁷ V následujících letech (2013, 2015, 2017, 2019) bylo téma změny klimatu projednáváno na žádost určitých států.⁵⁸ Za zásadní je nicméně považováno začlenění problematiky změny klimatu do řady rezolucí a předsednických prohlášení, které se vztahovaly ke specifické oblasti na africkém kontinentu.⁵⁹ Změna klimatu a její projevy (sucho, desertifikace, nedostatek potravin ad.) jsou prostřednictvím těchto rezolucí identifikovány spolu s dalšími environmentálními změnami jako hrozba, která negativně ovlivňuje stabilitu v určitém regionu, zejména tedy v Africe. RB OSN proto vyzývá jak vlády, tak OSN k předložení a vykazování hodnocení rizik a strategií pro řízení těchto rizik.⁶⁰

V roce 2016 přijala RB rezoluci⁶¹ týkající se „udržování míru“, v níž zmiňuje potřebu prevence a zaměření se na základní příčiny konfliktů. Rezoluce, stejně jako navazující hodnotící zprávy⁶², pojednávají o dalších nových tématech (např. mentálním zdraví či změně klimatu) zároveň zdůrazňují primární odpovědnost národních vlád a jejich roli při vytváření vládních priorit a směřování celonárodních strategií. Je rovněž zdůrazněna potřeba integrovaného, inkluzivního a koordinovaného přístupu jak v rámci systému OSN, tak mimo něj, např. v kontextu

⁵¹ „Charta OSN a Statut mezinárodního soudního dvora“, OSN, dostupné 30. listopadu, 2020, <https://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/charta-organizace-spojenych-narodu-a-statut-mezinarodniho-soudniho-dvora.pdf>.

⁵² Ibid.

⁵³ „Security Council (S/PV.5663) – United Nations”, <https://undocs.org/S/PV.5663>.

⁵⁴ „General Assembly (A/RES/63/281) – United Nations”, <https://undocs.org/en/A/RES/63/281>.

⁵⁵ „General Assembly (A/64/350) – United Nations”, <https://undocs.org/A/64/350>.

⁵⁶ Debata se konala pod taktovkou Německa.

⁵⁷ „Maintenance of International Peace and Security: Impact of Climate Change“, Security Council Report, dostupné 30. listopadu, 2020, https://www.securitycouncilreport.org/monthly-forecast/2011-07/lookup_c_glkwlemtisg_b_7535735.php.

⁵⁸ UK, Pákistán, Malajsie, Indie, Švédsko, Dominikánská republika ad.

⁵⁹ Konkrétně se jedná mj. o rezoluci k jezeru Čad (S/Res/2349) 2017, k západní Africe a Sahelu (S/PRST/2018/3, S/PRST/2019/7), k Somálsku (S/Res/2408) 2018, k Mali (S/Res/2423) 2018, k Súdánu a Jižnímu Súdánu (S/Res/2429) 2018, k Africe (S/Res/2457) 2019, k Somálsku (S/RES/2540) 2020, ke Středoafrické republice (S/RES/2552) 2020.

⁶⁰ „What can the UN Security Council do on Climate and Security?“, Adelphi, dostupné 30. listopadu, 2020, https://climate-security-expert-network.org/sites/climate-security-expert-network.com/files/documents/what_can_the_un_security_council_do_on_climate_and_security_v2.pdf.

⁶¹ „Security Council (S/RES/2282) – United Nations”, [https://undocs.org/S/RES/2282\(2016\)](https://undocs.org/S/RES/2282(2016)).

⁶² Paige Arthur, Céline Monnier, Leah Zamore, „The New Secretary-General’s Report on Peacebuilding and Sustaining Peace: Prevention Back on the Agenda“, 2020, <https://cic.nyu.edu/sites/default/files/new-secretary-general-report-peacebuilding-sustaining-peace.pdf>.

nové strategie Světové banky ke zranitelnosti, konfliktu a násilí.⁶³ V rámci mezinárodní architektury pro budování míru je vyzdvihován stěžejní dokument pro dlouhodobou prevenci a minimalizaci zranitelnosti - Agenda 2030, „dlouhodobý a ambiciózní program ve všech oblastech lidského konání“⁶⁴ zaměřený na celosvětové dosažení tzv. Cílů udržitelného rozvoje (SDGs).

Je potřeba uvést, že otázce měnícího se klimatu se v tzv. širší rodině OSN věnuje především Rámcová úmluva OSN o změně klimatu (UNFCCC, 1992) a Pařížská dohoda. Ačkoliv se tématu bezpečnosti tyto smlouvy přímo netýkají, smluvní strany obou dohod pravidelně jednají o problematice, která se stabilizací a rozvojem zabývá, ať už se jedná například o kompenzaci ztrát a škod způsobených negativními dopady změny klimatu v křehkých státech nebo o snahu budovat národní kapacity a odolnost států a (eko)systémů. Rovněž nelze opomenout nezastupitelnou roli Mezivládního panelu pro změnu klimatu (IPCC), vědeckého orgánu poskytujícího pravidelně komplexní informace o změně klimatu, ve své poslední hodnotící zprávě z roku 2014 již také v kontextu lidské bezpečnosti⁶⁵. Dne 2. prosince 2020 generální tajemník OSN António Guterres ve svém projevu představil Zprávu o stavu planety, v níž uvedl, že „lidstvo vede válku s přírodou. Příroda ale vrací úder“. Hlavním úkolem pro 21. století je proto „uzavřít mír s přírodou. Musí to být skutečně ta nejvyšší priorita pro všechny a všude“.⁶⁶

2.3.1. INSTITUCIONÁLNÍ LOGIKA

V kontextu bezpečnosti je akceschopnost OSN limitovaná motivy stálých členů RB. Ačkoliv se změna klimatu a její dopady čím dál více projevují jako faktor narušující mezinárodní mír a bezpečnost, pro řadu členů RB s právem veta, především pro Rusko nebo Čínu, není změna klimatu dostatečně bezpečnostním tématem. Boj se změnou klimatu přenechávají dalším, „způsobilejším“ tělesům OSN, zaměřeným především na udržitelný rozvoj nebo na problematiku ochrany klimatu (v rámci UNFCCC). Oproti těmto státům stojí v současnosti Francie, Velká Británie i nestálí členové RB, kteří by naopak uvítali aktivnější roli RB.

Pravdou je, že ačkoliv jsou bezpečnostní implikace změny klimatu na půdě RB OSN čím dál více skloňovaným tématem, zodpovědnost za sociální, ekonomické, demografické či politické implikace této změny spadají do mandátů různých institucí v rámci systému OSN a „žádná jediná instituce není zodpovědná za koordinaci činností v oblasti společného hodnocení rizik nebo za podpůrné činnosti v této oblasti“.⁶⁷ Zejména podle Číny a Ruska by se tématem měly místo RB zabývat spíše rozvojové orgány⁶⁸, a proto například mezi členy RB nepanuje shoda ohledně zřízení

⁶³ S ohledem na samotnou strukturu OSN se změnou klimatu a jejími dopady zabývají především Veřejné shromáždění (např. prostřednictvím programů UNEP a UNDP a iniciativy UN WOMEN nebo schvalováním rezolucí RB), Ekonomická a sociální rada (od regionálních výborů po specializované instituce, jako jsou FAO, IMO, WMO, WTO), Sekretariát OSN (skrže své tematicky zaměřené odbory a kanceláře) a nakonec i samotná Bezpečnostní rada (RB) OSN. Čím dál větší důraz je v kontextu aktuálních a očekávaných dopadů změny klimatu kladen také na provázání Pařížské dohody se Sendajským rámcem pro snižování rizika katastrof (2015) a také s Úmluvou o biologické rozmanitosti (1993).

⁶⁴ „Agenda 2030 – Ministerstvo životního prostředí“, https://www.mzp.cz/cz/agenda_2030.

⁶⁵ „AR5 Synthesis Report: Climate Change 2014 – IPCC“, <https://www.ipcc.ch/report/ar5/syr/>.

⁶⁶ „UN SG António Guterres State of the Planet Speech at Columbia University – UN Web TV“, <http://webtv.un.org/watch/united-nations-secretary-general-antonio-guterres-state-of-the-planet-speech-at-columbia-university-new-york-city/6127850576001>.

⁶⁷ „Climate Security at the UNSC – A Short History – Climate Security Expert Network“, [https://climate-security-expert-network.org/unsc-engagement#:~:text=The%20Climate%20Security%20Mechanism%20\(CSM,to%20climate%20related%20security%20risks.&text=It%20also%20has%20ties%20to,UNSC%20and%20other%20UN%20bodi](https://climate-security-expert-network.org/unsc-engagement#:~:text=The%20Climate%20Security%20Mechanism%20(CSM,to%20climate%20related%20security%20risks.&text=It%20also%20has%20ties%20to,UNSC%20and%20other%20UN%20bodi) es.

⁶⁸ „Climate Change Exacerbates Existing Conflict Risks, Likely to Create New Ones, Assistant Secretary-General Warns Security Council – UN“, <https://www.un.org/press/en/2020/sc14260.doc.htm>.

funkce zvláštního zmocněnce generálního tajemníka OSN pro klima a bezpečnost. Limitem rovněž zůstává skutečnost, že téma měnícího se klimatu je v RB stále rámováno již existujícími konflikty. Uchopení tématu tímto způsobem je jen málo přínosné například pro malé ostrovní státy, pro něž je v kontextu zvyšujících se hladin oceánů změna klimatu aktuální a doslova existenční hrozbou.

Vzhledem k tomu, že se neočekává, že by dříve skloňované koncepty jako „odpovědnost za ochranu“ byly rozšiřovány o problematiku změny klimatu⁶⁹, prostor pro řešení tohoto jevu se otevírá na jednáních zaměřených na další související témata (ztráta biodiverzity, světový obchod, veřejné zdraví, rovnoprávnost pohlaví apod.). Téma změny klimatu je tak úspěšněji, byť pomalu, zvedáno na jiných platformách OSN, což reflektuje ambice generálního tajemníka OSN, aby byla problematika změny klimatu začleněna do všech existujících a budoucích plánů, strategií a dokumentů (tzv. climate-proofing) napříč oblastmi. V kontextu pandemie COVID-19 se hovoří o potřebě budování (klimatické) odolnosti, generální tajemník rovněž v zájmu řešení klimatické krize apeluje na posílení toku klimatických financí, naceňování emisí uhlíku a povinnosti korporací informovat o své uhlíkové stopě. Dlouhodobě také upozorňuje (stejně jako např. představitelé Švédska či Finska) na potřebu začlenění žen do vyjednávání a do procesu budování míru i v kontextu změny klimatu. Právě nerovnoměrné dopady změny klimatu na různé skupiny společnosti podmiňují fakt, že tyto skupiny musí být přítomny u vyjednávacích stolů a musí mj. dojít k transformaci tradičních genderových norem, má-li společnost vyjít z krizí zdravější a odolnější.⁷⁰ Ideje však často naráží na zájmy smluvních stran, a to jak na úrovni technické, tak politické.

2.3.2. OSN A REÁLNÁ OPATŘENÍ

OSN v rámci obecné odezvy na konflikt začleňuje problematiku změny klimatu např. do mírových operací a do rezolucí, přičemž v řadě případů zdůrazňuje potřebu vyhodnocení vazeb mezi měnícím se klimatem a bezpečnostními riziky. Právě častější a pravidelné analýzy mohou v budoucnu přispět k vytvoření systémového přístupu, který bude dopady změny klimatu více zohledňovat.⁷¹ RB rovněž reaguje na klimatickou hrozbu prostřednictvím snahy o preventivní akci, např. ve formě mediace nebo mírového vyjednávání. Bezpečnostní implikace změny klimatu jsou například jedním z prioritních témat Svěreneckého fondu OSN pro lidskou bezpečnost (United Nations Trust Fund for Human Security).⁷² Prostřednictvím fondu se do programů OSN začleňuje tzv. přístup zaměřený na člověka, prevence krize, podpora dlouhodobého míru a udržitelný rozvoj. S ohledem na klimatickou krizi Fond již například pomohl Uzbekům čelit environmentální degradaci v kontextu vysychajícího Aralského moře nebo obyvatelům Lesotho posílit potravinovou bezpečnost a národní kapacitu přizpůsobovat se dopadům změny klimatu. Existenční hrozba, kterou pocítují například obyvatelé malých potápějících se ostrovních států, není RB zatím hodnocena jako bezpečnostní riziko, které by představovalo hrozbu pro mezinárodní mír.⁷³

⁶⁹ Někteří autoři hovoří o tzv. R2PE, Responsibility to Protect the Earth, např. Stewart Patrick v článku A Responsibility to Protect the Earth? Reframing Sovereignty in the Anthropocene, dostupné na webu Council on Foreign Relations na <https://www.cfr.org/blog/responsibility-protect-earth-reframing-sovereignty-anthropocene>.

⁷⁰ „Gender, Climate and Security – UNEP, UN Women, UNDP, UNDPPA/PBSO”,

<https://wedocs.unep.org/bitstream/handle/20.500.11822/32638/GCS.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

⁷¹ Janani Vivekananda, Adam Day a Susanne Wolfmaier. What can the UN Security Council do on Climate and Security? Berlin: Adelphi, Climate Security Expert Network, 2020. https://climate-security-expert-network.org/sites/default/files/documents/what_can_the_un_security_council_do_on_climate_and_security_v2.pdf.

⁷² „Human Security – UN”, <https://www.un.org/humansecurity/>.

⁷³ Janani Vivekananda, Adam Day a Susanne Wolfmaier. What can the UN Security Council do on Climate and Security? Berlin: Adelphi, Climate Security Expert Network, 2020. <https://climate->

Objevují se také iniciativy, které se snaží rizika vyplývající ze změny klimatu blíže sledovat, vyhodnocovat a koordinovat. Mezi ně patří například „Skupina přátel pro klima a bezpečnost“ (Group of Friends on Climate and Security) z roku 2018, skupina cca 51 států OSN nespouštějící ze zřetele Pařížskou dohodu a snažící se o vytvoření „institucionálního domova pro klimatickou bezpečnost“⁷⁴ v rámci RB. Konkrétně apelují na vypracování pravidelných zpráv k bezpečnostním implikacím změny klimatu, začlenění této problematiky do mandátů (mírových) misí či zřízení funkce zvláštního zmocněnce pro klima a bezpečnost.⁷⁵ Další iniciativou zřízenou přímo OSN je Mechanismus klimatické bezpečnosti (Climate Security Mechanism). Ten je řízen odborem pro politické záležitosti a pro budování míru, podílí se na něm také Rozvojový program OSN (UNDP) a Program OSN pro životní prostředí (UNEP). Hlavním cílem Mechanismu je zlepšit analytickou základnu OSN v oblasti změny klimatu a sdílet výstupy s RB OSN a dalšími orgány OSN. Jedním z výstupů Mechanismu je např. tzv. Climate Security Mechanism Toolbox.⁷⁶

Další institucí, jejíž výstupy o klimatických rizicích slouží mj. RB OSN, je Odborná síť pro klimatickou bezpečnost (Climate Security Expert Network).⁷⁷ Tato síť 30 odborníků z celého světa podporuje svými analýzami obě výše zmíněné iniciativy a důrazně upozorňuje na fakt, že téma změny klimatu musí být řešeno na půdě RB jakožto téma bezpečnostní. Dle sítě je zároveň naprosto nezbytné, aby problematika změny klimatu byla začleněna do mírových misí OSN, humanitárních akcí OSN a dalších rozvojových iniciativ mj. v rámci UNPD, UNEP, UNSIDR. RB by měla, dle odborníků, posílit kapacity v oblasti analýzy integrovaného hodnocení rizik, usnadnit systematické řešení bezpečnostní dimenze měnícího se klimatu, posílit spolupráci s aktéry, kteří řeší dopady změny klimatu na misích či v terénu, a v neposlední řadě zvýšit globální povědomí o nutnosti prevence a stabilizaci klimatu.

V souvislosti s činností OSN nelze opomenout globální jednání, která se k problematice změny klimatu vážou v rámci UNFCCC a Pařížské dohody. Velice komplikovaná a zdlouhavá politická jednání jsou zaměřena především na oblast zmírnění změny klimatu, přizpůsobení se jí, financování těchto procesů, technickou pomoc, budování kapacit a čím dál více také na polarizující otázku kompenzace škod, které dopady změny klimatu způsobují – především ve zranitelných, rozvíjejících se státech, jejichž příspěvek k současné klimatické krizi je nepatrný.

2.4. Evropská unie: klimatická bezpečnost na ramenou multilateralismu

Téma klimatické bezpečnosti je s rostoucí pozorností sledováno a diskutováno v EU přes 12 let. Mezi první klíčové dokumenty EU, které se zabývají dopady změny klimatu na bezpečnost, patří Zpráva ke změně klimatu a mezinárodní bezpečnosti⁷⁸ (2008) Vysokého představitele Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku

---

[security-expert-network.org/sites/climate-security-expert-network.com/files/documents/what_can_the_un_security_council_do_on_climate_and_security_v2.pdf](https://www.security-expert-network.org/sites/climate-security-expert-network.com/files/documents/what_can_the_un_security_council_do_on_climate_and_security_v2.pdf).

⁷⁴ „Creating an Institutional Home for Climate Security – Planetary Security Initiative“, <https://www.planetarysecurityinitiative.org/creating-institutional-home-climate-security>.

⁷⁵ „Statement from GoF of Climate and Security at UN Security Council Open Debate – Embassy of Sweden“, <https://www.swedenabroad.se/de/botschaften/un-new-york/current/news/statement/>.

⁷⁶ „Addressing the Impact of Climate Change on Peace and Security – Political and Peacebuilding Affairs, UN“, <https://dppa.un.org/en/addressing-impact-of-climate-change-peace-and-security>.

⁷⁷ „Climate Security Expert Network – Climate Security Expert Network“, <https://climate-security-expert-network.org>.

⁷⁸ „Paper from High Representative and the European Commission to the European Council – Evropská komise“, https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/reports/99387.pdf.

Javiera Solany. Aktuální Globální strategie zahraniční a bezpečnostní politiky EU⁷⁹ vznikla v roce 2016, přičemž od jejího přijetí jsou pravidelně v červnu (2017, 2018, 2019) zveřejňovány informace o pokroku v její implementaci.⁸⁰ Změna klimatu je ve strategii zachycena jako faktor, který „znásobuje [...] hrozby, prohlubuje nedostatek vody a potravin, rozdmýchává pandemie a podněcuje vysídlování“.⁸¹ V roce 2018 si velkou pozornost zasloužilo jednání s názvem Klima, mír a bezpečnost: Čas konat, které zorganizovala vysoká představitelka pro zahraniční a bezpečnostní politiku Federica Mogherini. Jednání bylo inspirováno zmíněnou strategií EU a integrovaným přístupem k hrozbám a bezpečnosti a mj. také snahou čelit hlavním a prvotním příčinám konfliktů a jejich symptomům společně, a to primárně s ohledem na klima, bezpečnost a rozvoj.⁸² V řadě závěrů jednání Rady EU je opět připomínáno, že „změna klimatu znásobuje různé hrozby a sama o sobě stále více ohrožuje mír a bezpečnost“.⁸³ Aktuálně v návaznosti na závěry Rady EU z roku 2020 předložila Evropská služba pro vnější činnost členským státům EU k projednání dokument Cestovní mapa ke změně klimatu a obraně, jejímž cílem je mj. začlenit propojení otázky měnícího se klimatu a bezpečnosti do Společné bezpečnostní a obranné politiky EU. Cestovní mapa se věnuje třem prolínajícím se akčním oblastem (operativní dimenzi, rozvoji schopností, posilování multilateralismu a partnerství) a identifikuje činnosti, které lze provést v krátkodobém, střednědobém a dlouhodobém časovém horizontu.⁸⁴

Mezi obecnější hlavní nástroje snahy čelit změně klimatu a jejím dopadům, mj. v kontextu bezpečnosti, je nutné zařadit Pařížskou dohodu, kterou EU ratifikovala v roce 2016, a také Zelenou dohodu pro Evropu, strategický dokument z roku 2020. Přijetím tohoto dokumentu členské státy EU uznávají, že „globální výzvy v oblasti klimatu a životního prostředí významně znásobují hrozby a jsou zdrojem nestability“.⁸⁵ Prostřednictvím transformativních politik napříč odvětvími by se EU tak měla stát do roku 2050 klimaticky neutrální, a tedy přestat svou činností přispívat ke změně klimatu, k jejím dopadům a jejím dalším – bezpečnostním – implikacím. Jednou z transformativních politik by měla být i připravovaná aktualizovaná Adaptační strategie EU, která bude mít na rozdíl od první Adaptační strategie EU z roku 2013 i mimounijní přesah. Strategie bude vycházet mimo jiné ze skutečnosti, že dopady změny klimatu mají lavinový efekt a ovlivňují například mezinárodní obchod, rozvojovou pomoc nebo migraci. V neposlední řadě představila v roce 2020 Evropská komise novou strategii bezpečnostní unie EU na období 2020-2025. Důraz je v ní kladen například na odolnost kritické infrastruktury, pevná mezinárodní partnerství či řešení vyvíjejících se hrozeb. Změna klimatu je uvedena jako faktor ovlivňující nestabilní bezpečnostní situaci.⁸⁶ Za zcela zásadní je také považovaná

⁷⁹ „Shared Vision, Common Action: A stronger Europe – Evropská služba pro vnější činnost“, https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/eugs_review_web_o.pdf.

⁸⁰ Jednotlivé dokumenty k implementaci strategie jsou uvedeny na webu Evropské služby pro vnější činnost; 2017: https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/eugs-report-full_brochure_year_1.pdf, 2018: https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/eugs_annual_report_year_2.pdf, 2019: https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/eu_global_strategy_2019.pdf.

⁸¹ „Shared Vision, Common Action: A stronger Europe – Evropská služba pro vnější činnost“, https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/eugs_review_web_o.pdf.

⁸² „Climate, Peace and Security – Evropská služba pro vnější činnost“, https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/45844/climate-peace-and-security-time-action_en.

⁸³ „Příprava na zasedání UNFCCC – závěry Rady – Rada Evropské unie“, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-12796-2019-REV-1/cs/pdf>.

⁸⁴ „European External Action Service building a Climate Change and Defence Roadmap – Planetary Security Initiative“, <https://www.planetarysecurityinitiative.org/index.php/news/european-external-action-service-building-climate-change-and-defence-roadmap>.

⁸⁵ „Zelená dohoda pro Evropu – Evropská komise“, https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:b828d165-1c22-11ea-8c1f-01aa75ed71a1.0010.02/DOC_1&format=PDF.

⁸⁶ „Strategie bezpečnostní unie EU: Spojování článků v novém bezpečnostním ekosystému – Evropská komise“, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/cs/ip_20_1379.

příprava tzv. Strategického kompasu. Jedná se o dokument, který má v kontextu Globální strategie EU přispět k posílení unijní kultury v oblasti bezpečnosti a obrany⁸⁷ a který bude, se vši pravděpodobností, mj. reflektovat potřebu odolnosti EU vůči dopadům změny klimatu.⁸⁸

Vývoj klimaticko-bezpečnostní agendy je ovlivňován vedle členských států EU, Evropskou komisí a Evropským parlamentem i vizí předsednických států v Radě EU. Předsednictví Německa v druhém pololetí roku 2020 tak například rozvíjelo myšlenku přípravy Strategie EU pro klima a bezpečnost či zřízení funkce zvláštního zmocněnce EU pro klima a bezpečnost.

V návaznosti na činnost největší mezivládní organizace na světě podporuje EU a její členské státy v Radě bezpečnosti OSN a na půdě OSN obecně řadu rezolucí týkajících se negativních dopadů změny klimatu na stabilitu a také další relevantní iniciativy, např. výše zmíněný Mechanismus pro klimatickou bezpečnost.

2.4.1. INSTITUCIONÁLNÍ LOGIKA

EU v současnosti nedisponuje jednotnou komplexní strategií, jak čelit změně klimatu v kontextu bezpečnosti. Většina kroků, jak se s touto výzvou potýkat, je uvedena v dílčích dokumentech zaměřených na jinou, byť související problematiku. Ačkoliv do značné míry prolínající se a vzájemně se posilující politiky jsou realizovány zvláště, existuje s ohledem na přijetí závazku stát se klimaticky neutrální čím dál větší tendence začleňovat téma změny klimatu do jiných politik věnujících se například rozvojové spolupráci, mírovým misím nebo investicím. Samotná EU je v jedinečné pozici, kdy relativně dlouhodobě vnímá sama sebe jako entitu, která se ujímá vedoucí úlohy v ochraně klimatu a přijímá za její vývoj zodpovědnost.⁸⁹ Důležitým prvkem jednání je tak důraz jak na přechod na nízkoemisní model hospodářství (mitigace), tak na posilování odolnosti (adaptace). EU si také uvědomuje kaskádovité efekty dopadů změny klimatu mimo území EU – a potřebu chránit (se) před nimi.⁹⁰ Dochází proto mj. k diskusi a prvním krokům v posilování odolnosti výrobních řetězců, „ozeleňování“ investic či snaze posilovat mitigační roli biodiverzity uvnitř i vně EU.⁹¹ EU obecně vnímá měnící se klima a jeho dopady jako hrozbu, na kterou je nutné reagovat kolektivně a holistickým způsobem, tedy za použití ekonomických, legislativních a právních systémů. V závěrech jednání Rady EU se dokonce uvádí, že EU „k řešení klimatických výzev využije veškerých nástrojů, které má k dispozici“.⁹² S ohledem na dlouhodobý cíl klimatické neutrality a cíle Pařížské dohody tento přístup logicky prosazuje i v kontaktu s mimounijními aktéry, například prostřednictvím nastavování udržitelnějších mezinárodních standardů a norem či prostřednictvím tzv. klimatické diplomacie⁹³. Cílem je být inkluzivní, vést dialogy, uplatňovat individualizované přístupy, zohlednit nutnost spravedlivé a sociálně vyvážené transformace a obecně jednat na základě zevrubných analýz.⁹⁴ Při strategické spolupráci s partnerskými zeměmi (např. státy G20) mají, dle dohody,

⁸⁷ „Council Conclusions on Security and Defence – závěry Rady – Rada Evropské unie“, <https://www.consilium.europa.eu/media/44521/sto8910-en20.pdf>

⁸⁸ „The EU’s Strategic Compass and its four baskets – DGAP“, <https://dgap.org/en/research/publications/eus-strategic-compass-and-its-four-baskets>.

⁸⁹ „Závěry Rady o diplomatické činnosti v oblasti klimatu – Rada Evropské unie“, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-5033-2020-INIT/cs/pdf>.

⁹⁰ „Cascading climate impacts: a new factor in European policy-making – CASCADES“, <https://www.cascades.eu/publication/cascading-climate-impacts/>.

⁹¹ Pro zajímavost upozorňujeme například na projekt EU s názvem RECEIPT (climatestorylines.eu), nový klasifikační systém environmentálně udržitelných hospodářských činností (tzv. EU taxonomie) nebo na novou Strategii EU pro biodiverzitu po roce 2020.

⁹² „Závěry Rady o diplomatické činnosti v oblasti klimatu – závěry Rady – Rada Evropské unie“, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-5033-2020-INIT/cs/pdf>.

⁹³ Mj. s využitím tzv. Zelené diplomatické sítě založené již v roce 2003 Evropskou komisí.

⁹⁴ „Závěry Rady o diplomatické činnosti v oblasti klimatu – závěry Rady – Rada Evropské unie“, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-5033-2020-INIT/cs/pdf>.

členské státy EU zohledňovat klimatické a environmentální faktory a rizika a (např. v rozvíjejících se státech) mají pomáhat s přípravou adaptačních opatření, jako jsou systémy včasného varování. Téma klimatické neutrality a energetika jsou v neposlední řadě témata rezonující v rámci Evropské politiky sousedství, dle které se řídí vztahy s 16 nejbližšími partnerskými státy na jihu a východě EU, např. prostřednictvím tzv. Jižního sousedství a Východního partnerství.⁹⁵

Jednu z klíčových rolí hrají finanční příspěvky EU a jejich členských států do tematicky zaměřených fondů, např. Zeleného klimatického fondu, a také jednotné vystupování na jednáních v rámci UNFCCC nebo např. na půdě WTO, s využitím silných stránek jednotlivých členských států EU. EU jako celek nicméně vybízí Radu bezpečnosti OSN a systém OSN, aby „zřídily pro Radu bezpečnosti komplexní informační základnu zaměřenou na bezpečnostní rizika související s klimatem s cílem [...] mj. využít odborné poznatky celého systému OSN k nalezení operativních způsobů reakce na tato rizika a k posílení misí OSN v terénu. Otázka změny klimatu je také relevantní pro mise a operace v rámci společné bezpečnostní a obranné politiky, „včetně jejich dopadu na plánování a rozvoj vojenských schopností s ohledem na vazbu mezi klimatem a bezpečností“.⁹⁶

Začleňování ochrany klimatu do všech kroků EU a (unijní, globální) adaptace na dopady změny klimatu je pro Evropskou komisi prioritním tématem, nicméně podpora tohoto přístupu v jednotlivých členských státech se obecně různí v závislosti na jejich klimatické „uvědomělosti“ či „vyspělosti“. Jednotlivé členské státy tak svým jednáním mohou buď podrývat, nebo posilovat důvěryhodnost a akceschopnost EU na mezinárodním poli v oblasti klimatu, a to při jednáních s dalšími státy, skupinami států nebo soukromým sektorem.

2.4.2. EU A REÁLNÁ OPATŘENÍ

Téma změny klimatu si získává zaslouženou pozornost EU a je jí tlačeno vzhůru na žebříčku priorit v mezinárodních jednáních pomoci dostupných ekonomických a politických nástrojů. Zda se ale jedná o systematickou změnu, která se projevuje až na té nejlokálnější úrovni, je otázkou. Jedním z důkazů pro opak může být i fakt, že méně než 2 % projektů programu Stabilita a mír, zaměřeného na prevenci konfliktů, zmiňuje klimatickou bezpečnost ve svých cílech nebo ratiu jednání.⁹⁷ Celková činnost EU je natolik rozsáhlá, že ji nejde postihnout v omezeném rozsahu tohoto textu, nicméně lze upozornit na realizované činnosti EU a její důležitost na třech úrovních.⁹⁸ První z nich je zaměřena na zajištění vůbec toho, aby klimatická bezpečnost zůstávala neodkladnou agendou na globálních jednáních. V této souvislosti je důležitá podpora EU diskutované funkce Vysokého zmocněnce OSN pro klimatickou bezpečnost a Mechanismu klimatické bezpečnosti, prosazování tématu na RB OSN či WTO a spolupráce/koordinace s ostatními organizacemi, jako je například Africká unie nebo Mercosur. Druhá úroveň se zaměřuje na to, aby operace EU v zranitelných státech skutečně řešily téma klimatické odolnosti a aby problematika změny klimatu byla reflektovaná napříč plánováním, monitoringem a realizací programů, právě v kontextu vnější dimenze Zelené dohody pro Evropu.

Příkladem této činnosti je iniciativa „Team EU“, jejímž smyslem je podpora stabilizace vybraných rozvojových států s ohledem jak na (ekonomickou) krizi způsobenou pandemií COVID-19, tak na spolupráci při implementaci dobrovolných vnitrostátních závazků, kterými státy deklarují svůj plánovaný příspěvek ke snížení nárůstu průměrné globální teploty. Konkrétním příkladem může být podpora

⁹⁵ „Evropská politika sousedství – Evropská komise“, https://ec.europa.eu/info/policies/european-neighbourhood-policy_cs.

⁹⁶ Ibid.

⁹⁷ Oli Brown, Anne Le More, Julie Raasteen. Europe and Climate Security: Is Europe delivering on its rhetoric? Berlin: Adelphi, 2020. https://www.eip.org/wp-content/uploads/2020/10/csen_policy_paper_europe_and_climate_security.pdf.

⁹⁸ Ibid.

udržitelných spotřebitelských řetězců ve Východním Timoru nebo v Ghaně. V návaznosti na Zelenou dohodu pro Evropu a ve světle nízkemisní energetiky, podpory udržitelného rozvoje a dosažení cílů Pařížské dohody v Africe nebo ve státech jižního a východního sousedství má značný potenciál do budoucna také tendence EU využívat vodík z obnovitelných zdrojů energie (více přibliženo např. ve Vodíkové strategii pro klimaticky neutrální Evropu z července 2020).⁹⁹

Poslední úroveň je zaměřena na investice do oblasti prevence konfliktů, mediace a mírových procesů. Příkladem činnosti na této úrovni může být mj. zajištění toho, aby klimatické finance z EU směřovaly do projektů, které pomáhají posílit adaptační schopnost/odolnost států a které nepodryvají klimatické cíle. To se týká například iniciativy Global Climate Change Alliance Plus (GCCA+), hlavního nástroje EU podporující činnost v oblasti ochrany klimatu v rozvojových státech (především v nejméně rozvinutých státech a malých ostrovních státech).¹⁰⁰ Čím dál více pozornosti je také zaměřeno na sledování toku financí, fungování mezinárodních fondů, transparentnost projektů a na evaluaci, zda jsou finanční zdroje využívány efektivně. Pozornost je v tomto případě zaměřena na projednávaný nový rozvojový nástroj NDICI, z jehož rozpočtu by 25-30 % mělo směřovat do oblasti klimatu v návaznosti na emisní cíle EU do roku 2030.¹⁰¹ Práce na politických cílech v oblasti klimatické odolnosti zmíněné například ve Společných sděleních k Východnímu partnerství (2020)¹⁰², k Africe (2020)¹⁰³, v rámci posílené spolupráce se státy Západního Balkánu (2020)¹⁰⁴ či v rámci připravovaného sdělení k jižnímu sousedství dále zavazuje i motivuje mimounijní státy investovat do řešení měnícího se klimatu – ať už například formou stanovení si ambicióznějších mitigačních nebo adaptačních cílů či přijetím unijního systému obchodování s emisními povolenkami.

Závěr

S ohledem na **strategické dokumenty** a oficiální prohlášení vybraných mezinárodních organizací téma propojení klimatické změny a bezpečnosti nepředstavuje nový fenomén. Počátky aktivní environmentálně-bezpečnostní debaty lze identifikovat už ve druhé polovině dvacátého století. Nevýhodou těchto počátků však byla relativní absence nástrojů, jejichž prostřednictvím by bylo možné závěry jednání efektivně implementovat. Rovněž nedostatečná byla i politická pozornost věnovaná této problematice. Jako velice pozitivní trend tak lze hodnotit skutečnost, že se téma klimatické bezpečnosti začalo dostávat do středu politického zájmu a širšího povědomí v první dekádě dvacátého prvního století. V podstatě všechny klíčové mezinárodně-bezpečnostní instituce začaly tuto změnu reflektovat souběžně a ve velice krátkém čase. Téměř paralelní zahrnutí klimatické bezpečnosti do strategických dokumentů OSN, OBSE, EU a NATO podtrhlo nejen značnou provázanost (a do určité míry i duplikaci) těchto organizací, ale nepochybně i narůstající relevanci tohoto tématu a potřebu jeho řešení. Trajektorie současného vývoje navíc napovídá, že politický zájem o toto téma bude sílit i v nadcházejících letech.

⁹⁹ „Vodíková strategie pro klimaticky neutrální Evropu – Evropská komise“, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0301&from=EN>.

¹⁰⁰ „International climate finance – Evropská komise“, https://ec.europa.eu/clima/policies/international/finance_en.

¹⁰¹ „EU Budget for the Future – Evropská komise“. https://ec.europa.eu/international-partnerships/system/files/factsheet-mff-multiannual-financial-framework-vo9_en.pdf.

¹⁰² „Politika Východního partnerství po roce 2020 – Evropská komise“.

<https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-6930-2020-INIT/cs/pdf>.

¹⁰³ „Na cestě ke komplexní strategii pro Afriku – Evropská komise“, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020JC0004&from=EN>.

¹⁰⁴ „Enhanced EU engagement with the Western Balkans – Evropská komise“, https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/policy/eu-and-western-balkans_en.

Naopak za negativní lze označit fakt, že většina strategických dokumentů mezinárodních organizací, které zmiňují klimatickou bezpečnost, zůstává velice vágní. Některé formulace navíc naléhavost problematiky spojené s klimatickou změnou nadále snižují. Jak výše uvedená rezoluce RB OSN, tak i Madridská deklarace OBSE například hovoří pouze o „možných negativních dopadech změny klimatu“ či uvádí, že „environmentální degradace (...) by mohla potenciálně být dalším faktorem podporujícím konflikt“. Adekvátní reakci na bezpečnostní implikace změny klimatu rovněž komplikuje průřezový charakter globální změny. Zatímco se OSN snaží na měnící se klima reagovat prostřednictvím řady svých orgánů, její akceschopnost je roztržena jak samotnou robustností organizace, tak nejednotností jejích smluvních stran, jež jí „diktuje“ směr i tempo činnosti. Skutečně zacílené strategické dokumenty se tak objevují až na půdě EU. Jednání o dlouhodobých dekarbonizačních plánech mají potenciál řešit hlavní příčiny antropogenní změny, téma zviditelnovat a tím dávat impulz i do dalších oblastí/organizací.

Na rozdíl od strategických dokumentů (z nichž mnohé si byly po obsahové stránce navzájem velice podobné a k jejichž schválení docházelo s rozdílem jen několika let) je **institucionální logika** zkoumaných mezinárodních institucí mnohem rozmanitější. To pravděpodobně odráží původní zaměření těchto organizací, ale stejně tak to i podtrhuje, jak rozdílně je možné téma klimatické bezpečnosti uchopit a potenciálně prosazovat. Zatímco NATO vymezilo problematiku klimatické bezpečnosti velice úzce, tj. především se snaží přispívat v oblastech udržitelnosti či energetických úspor (specificky) v rámci armád členských států, OBSE toto téma chápe jako jeden z dalších nástrojů, který jí umožní lépe stabilizovat konfliktní regiony. Naopak EU či OSN propojují klimatickou změnu a mezinárodní bezpečnost mnohem více v kontextu rozvojové problematiky, EU se přitom relativně úspěšněji daří začleňovat téma do všech svých politik.

S ohledem na **implementaci reálných opatření a kroků** lze jako pozitivní hodnotit skutečnost, že snahy podporující klimatickou bezpečnost následovaly v relativně krátkém sledu po přijetí strategických dokumentů, které se touto problematikou zabývaly. Tento trend je možné spatřovat ve všech zkoumaných mezinárodních institucích. Bohužel v mnoha ohledech se zatím ukazuje, že efektivita těchto opatření a schopnost dosáhnout původně stanovených cílů je spíše kolísavá. Tento fakt platí navzdory skutečnosti, že se téměř všechny zkoumané instituce evidentně pokouší klimatickou bezpečnost prosadit v rámci své vlastní institucionální logiky.

Právě institucionální logika pak často určuje, zda dané instituce vnímají a prosazují klimatickou bezpečnost pod hlavičkou rozvojové, stabilizační či například vojenské tematiky. Tento způsob implementace opatření spojených s klimatickou bezpečností může být velice efektivní zejména v krátkodobém horizontu. To je způsobeno především tím, že daným mezinárodním organizacím umožňuje relativně snadno projekty ad hoc aplikovat v oblastech, ve kterých už tyto instituce mají bohaté zkušenosti. Pozitivní je i fakt, že díky tomuto přístupu se problematika aktivně řeší napříč několika agendami. Naopak hlavní nevýhodou představuje vysoká míra decentralizace a roztržetosti. Prakticky žádná z výše uvedených institucí se klimatickou bezpečností nezabývá jako prioritním tématem, ale téměř vždy pouze jako tématem sekundárním či přímo doplňkovým. Ve výsledku tak v těchto organizacích nadále chybí hlavní představitel (ačkoliv se do této role v posledních letech začíná stavět především EU a OSN), který by toto téma zařadil či dále koordinoval. Další nevýhodou může být, že takto pokračující členění a štěpení klimatické bezpečnosti bude do budoucna blokovat možnost užší spolupráce na mezinárodní úrovni, tj. především mezi individuálními mezinárodními organizacemi. Tento fakt se však bude odvíjet od schopnosti a vůle těchto organizací téma klimatické bezpečnosti v budoucnu řešit flexibilně a mimo své a priori vyčleněné domény. Taková situace by pak mohla naopak umožnit efektivní spolupráci; této variantě však bude s největší pravděpodobností bránit velice častá těžkopádnost rozhodovacího procesu, kterému tyto organizace podléhají.

Nutno podotknout, že samotná míra efektivity je do značné míry úměrně závislá na rozsahu a definici klimaticko-bezpečnostních cílů dané organizace. Například NATO, jehož cíle jsou v rámci této problematiky politicky velice limitované, je v jejich dosahování značně efektivní. Naopak OSN, které danou problematiku řeší na mnoha úrovních a skrze rozdílné platformy, má s ohledem na naplňování svých cílů efektivitu o poznání nižší. Tento faktor je při hodnocení efektivity implementace reálných opatření nezbytné brát v potaz. V současné době tak s ohledem na rozsah cílů a efektivitu jejich naplňování vyniká především EU, která má i možnost své aktivity dostatečně financovat; aspekt, na který mnohdy naráží organizace jako OBSE. Ačkoliv OSN má do budoucna značný potenciál hrát obdobnou roli jako EU, avšak na globálnější úrovni, v současné době zůstává limitována jak decentralizací těchto snah, tak i individuálními členy RB OSN, kteří doposud odmítají vnímat klimatickou změnu v bezpečnostním kontextu. Konečně zásadním negativem zůstává, že mnohé projekty a reálná opatření jsou implementovány namátkově a bez hlubšího propojení na obdobné snahy, které jsou v dané oblasti prosazovány jinými mezinárodními organizacemi. Pro cílené zvyšování schopnosti mezinárodního společenství řešit klimaticko-bezpečnostní problémy tak bude v následujících letech stěžejní překonat právě tuto nahodilost, nedostatečnou koordinaci, omezenou flexibilitu a inherentní zkosnatělost.

Lze očekávat, že politický zájem o problematiku klimatické bezpečnosti v následujících letech nadále poroste. Tomu bude s nejvyšší pravděpodobností odpovídat i postupný nárůst iniciativ a projektů, jež se tímto tématem budou zabývat. Ačkoliv byla během poslední dekády klimatická bezpečnost koncentrována především v rozvojovém či stabilizačním kontextu, s nevyhnutelným nárůstem bezpečnostních dopadů spojených s procesem klimatické změny lze vyhodnotit, že se toto téma bude v nadcházející dekádě čím dál více sekuritizovat.

Asociace pro mezinárodní otázky (AMO)

AMO je nevládní nezisková organizace založená v roce 1997 za účelem výzkumu a vzdělávání v oblasti mezinárodních vztahů. Tento přední český zahraničně politický think-tank není spjat s žádnou politickou stranou ani ideologií. Svou činností podporuje aktivní přístup k zahraniční politice, poskytuje nestrannou analýzu mezinárodního dění a otevírá prostor k fundované diskusi.

+420 224 813 460

www.amo.cz

info@amo.cz

Žitná 608/27, 110 00 Praha 1

www.facebook.com/AMO.cz

www.twitter.com/amo_cz

www.linkedin.com/company/amocz

www.youtube.com/AMOCz

Michal Bokša

Michal Bokša je analytikem Výzkumného centra AMO se zaměřením na mezinárodní bezpečnost a informační válku. V roce 2015 absolvoval magisterské studium na University of Cambridge v oboru mezinárodní vztahy. Zaměřuje se zejména na problematiku mezinárodní bezpečnosti a v současné době přednáší na Vysoké škole ekonomické v Praze. Praktické zkušenosti získal během svého působení na Vrchním velitelství spojeneckých sil v Evropě (NATO SHAPE), dále na NATO Defense College (NATO NDC) v Římě a v Organizaci pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE) ve Vídni.

michal.boksa@amo.cz

Romana Březovská

Romana Březovská je analytičkou Výzkumného centra AMO se zaměřením na problematiku změny klimatu v širších souvislostech. Vystudovala mezinárodní vztahy na UK v Praze a International Public Management na Sciences Po v Paříži. Absolvovala stáže například na Úřadu vlády ČR nebo na Stálé misi ČR při OSN v New Yorku. V letech 2019 a 2020 zastupovala ČR na mezinárodních klimatických jednáních zaměřených především na adaptaci na dopady změny klimatu. V současnosti se zabývá mj. zapojováním měst a soukromých subjektů do řešení klimatické krize.

romana.brezovska@amo.cz

Policy paper vznikl v rámci projektu „Změna klimatických politik“, podpořeného European Climate Foundation. Cílem projektu je posílit analytickou základnu pro tvorbu klimatických politik v ČR. Jeho páteří se stalo vybudování expertního klimatického týmu AMO, který bude do stále nepřehledné české debaty vnášet nová témata a úhly pohledu, včetně takových, ke kterým můžeme získat inspiraci v zahraničí. AMO bude usilovat o maximální dopad skrze propojení s dalšími běžícími projekty, např. v oblasti energetiky.

Peer review: Tomáš Jungwirth